

Hbo-studenten leren academisch schrijven in een *blended* leeromgeving

Schrijfvaardigheid is voor veel hbo-studenten een groot probleem, terwijl hbo-docenten het nogal eens moeilijk vinden om het schrijfsproces van studenten adequaat te begeleiden en daar dikwijls ook onvoldoende tijd voor hebben. Dat schrijfvaardigheid zo'n groot probleem is, wekt geen verwondering. Schrijven is een complexe vaardigheid die veel begeleiding vergt en die relatief moeilijk objectief te toetsen is. In het basis- en voortgezet onderwijs is schrijfonderwijs dan ook al vele jaren een ondergeschoven kind. Het onderwijs omvat doorgaans wel een aantal schrijfopdrachten, maar er wordt te weinig tijd besteed aan de begeleiding van het schrijfsproces en aan het schrijfonderwijs als geheel (Inspectie van het Onderwijs 2010; Meestringa & Ravesloot 2013). In een enquête onder docenten van Windesheim (104 respondenten) blijkt dat zij bij hbo-studenten problemen herkennen over de brede linie van het schrijven. Bovenaan staan de problemen op het vlak van tekststructuur zoals 'logische doorgaande lijn', 'alineestructuur', 'paragrafenstructuur' en 'verbindingswoorden'. Daarnaast zijn er ook problemen met de taalbasis ('zinsbouw', 'woordkeus', 'consequente stijl'), het aansluiten bij je lezer ('lezerspubliek boeien', 'zakelijk en direct taalgebruik') en de regels en afspraken ('spelling', 'APA', 'lay-out').

Omdat studenten, op het moment dat ze het hbo binnenkomen, weinig ervaren zijn met het schrijven van (schoolse) teksten, en ook weinig gewend zijn aan feedback, hebben ze over hun eigen schrijfvaardigheid geen duidelijk beeld. Een meerderheid van onze studenten is geneigd te zeggen dat ze niet erg goed zijn in schrijven. Daarmee bedoelen ze dat ze weinig zelfvertrouwen hebben als het gaat om het schrijven van formele teksten voor hun opleiding. Ze ervaren schrijfblokkades en vinden het moeilijk om teksten zo te reviseren dat die voldoen aan de eisen van hun opleiding. Schrijven wordt gezien als een moeilijk proces en niet als een mogelijkheid om je eigen denkproces te verwoorden en te versterken. Zowel docenten als studenten in het hbo hebben het gevoel dat de vooropleiding voldoende aandacht aan schrijven moet besteden en dat een hbo-opleiding daar niet de plek voor is. Dat studenten desondanks niet kunnen schrijven, leidt bij docenten tot irritatie en bij studenten tot machteloosheid. Dat is onterecht. Het hbo zou wel degelijk aandacht moeten besteden aan schrijven: niveau 4F is niet vanzelfsprekend.

Op verzoek van de hogeschool Windesheim in Zwolle hebben wij – taaldocenten, onderzoekers en dyslexie-experts – de opdracht gekregen om een *blended* leeromgeving te ontwikkelen die zowel het schrijven van studenten ondersteunt als de begeleiding door de docenten. We richten ons in deze leeromgeving op de ontwikkeling van het schrijven naar niveau 4F of hoger. De module gaat uit van een didactisch model voor schrijfonderwijs waarbij binnen vaklessen systematisch aandacht besteed wordt aan academisch schrijven. De digitale module ondersteunt studenten en docenten daarbij met informatie, voorbeelden en didactische werkvormen. De belangrijkste uitgangspunten van de module ‘Schrijven voor je studie’ zijn: ‘fasering van het schrijfsproces’, ‘verschillende rollen aannemen’, ‘werken met zwakke en sterke voorbeeldteksten’, ‘gefaseerde aandacht voor de verschillende schrijfaspecten’, ‘software ter ondersteuning van specifieke problematieken’, ‘informele schrijfp opdrachten tijdens de les’ en ‘formatieve feedback op schrijfproducten’. De elektronische leeromgeving bevat informatie, mini-interviews, bewerkte opnames van lessen, didactische werkvormen en voorbeelden die passen bij de uitgangspunten die we hieronder kort toelichten.

- *Schrijffases en schrijffrollen*

We hebben gekozen voor de volgende fases: ‘de opdrachtfase’, ‘de schrijfstart’, ‘het bewerken van de kladversies’, ‘de revisiefase’, ‘de fase van het proeflezen’, ‘de publicatiefase’ en ‘de beoordeling’. In handboeken over het schrijven van teksten wordt soms gebruikgemaakt van andere fases, maar meestal verschillen ze in de grond niet van de hier genoemde. Het zorgvuldig volgen van deze fasering is belangrijk, omdat het schrijfsproces erdoor vergemakkelijkt wordt: het vermindert de cognitieve complexiteit van het proces en leidt tot sterkere teksten die een adequaat antwoord vormen op de opdracht van de opleiding. Voor het adequaat vormgeven van de schrijffases benadrukken we voor studenten het belang van hun verschillende rollen in deze fases. Ze zijn niet alleen schrijver, maar nemen ook expliciet de rol aan van lezer, spreker, luisteraar en denker.

- *Voorbeeldteksten*

Het analyseren van zwakke en sterke voorbeeldteksten faciliteert het schrijven (o.m. Rijlaarsdam e.a. 2008). Goede voorbeelden kunnen soms ontmoedigend werken voor studenten die niet zo goed zijn in schrijven. Zwakke voorbeelden kunnen deze studenten meer zelfvertrouwen geven.

- *Gefaseerde aandacht voor de verschillende schrijfaspecten*

We maken gebruik van de schrijfaspecten zoals geformuleerd in de ‘*Six traits*’ (zie o.m. Culham 2014). In de beginfase van het schrijven staan de ideeën en de structuur centraal. Daarna komen daar de aansluiting op het lezerspubliek (‘voice’) en de taalbasis (zinsbouw, zinsvloeiendheid en woordkeus) bij. Spelling, lay-out en APA komen het laatst aan de orde. De online module geeft uitgebreide uitleg over en voorbeelden van al deze onderdelen.

- *Ondersteunende software*

Voor studenten met specifieke schrijfproblemen en dyslexie zijn vele soorten ondersteunende software beschikbaar die in de online module besproken worden. Hier valt bijvoorbeeld te denken aan ‘*mindmapping*’, ‘*spraakherkenning*’, ‘*tekst naar spraak*’, ‘de website Schrijfhulp van de Taalunie’ en ‘specifieke softwarepakketten voor de planning van het schrijfproces en het verzamelen van inhoud’.

- *Informeel schrijfopdrachten*

Frequente schrijfopdrachten tijdens de les leiden tot vloeiender en gemakkelijker schrijven (Graham 2008; Bean 2011) en tot kennisopbouw over het in de les behandelde thema. Daarnaast kunnen docenten, op grond van de uitkomsten van deze opdrachten, gewaar worden wat studenten wel en niet begrepen hebben van de inhoud die behandeld wordt in de les en daarbij aansluiten met hun uitleg/begeleide oefening/opdrachten. Ook kunnen ze feedback geven op de schrijfkwaliteit en, in aansluiting op de schrijfproducten, kennis overdragen rond specifieke schrijfopdrachten.

- *Formatieve feedback*

Formatieve feedback helpt het schrijven meer dan summatieve feedback, omdat formatieve feedback helpt in het proces van revisie (Peterson 2010). Voor studenten die vrij veel fouten maken, is het demotiverend om al hun fouten omcirkeld te zien. Studenten geven aan dat het ontvangen van een document vol aantekeningen, markeringen en tekstballonnen heel beangstigend en ontmoedigend kan zijn. En dat terwijl wij als docenten daar de beste bedoelingen mee hebben. We formuleren in de online module dan ook vier uitgangspunten voor motiverende feedback:

1. Kijk in de eerste plaats naar de ideeën en de structuur van het geschreven werk van de student en stel verhelderende vragen. Streep in dit stadium nog geen fouten in zinsbouw of spelling aan.
2. Geef altijd positieve feedback op de ideeën en de structuur van het geschreven werk. Zorg dat positieve punten en verbeterpunten in balans zijn.
3. Benoem verbeterpunten, geef concrete aanwijzingen voor verbetering en verwijst daarbij naar de informatie in de module die van toepassing is.
4. Te veel feedback werkt ontmoedigend. Geef niet altijd alle feedback die je zou willen/moeten geven.

De online module ‘Schrijven voor je studie’ is momenteel toegankelijk voor alle studenten en docenten van Hogeschool Windesheim. De informatie kan individueel worden geraadpleegd en het is de bedoeling dat docenten de module gericht inzetten in hun lessen. Docenten kunnen bovendien het materiaal naar hun eigen modules kopiëren en het daar ook naar eigen inzicht en behoefte bewerken. We hopen de module in de nabije toekomst toegankelijk te kunnen maken voor een breder publiek. In onze bijdrage aan de HSN-conferentie willen we vertellen over de totstandkoming van deze leeromgeving en over het gebruik ervan door docenten en studenten.

Referenties

- Bean, J.C. (2011). *Engaging ideas. The professor's guide to integrating writing, critical thinking, and active learning in the classroom*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Culham, R. (2014). *The writing thief*. Newark, DE: International Reading Association.
- Inspectie van het Onderwijs (2010). *Het onderwijs in het schrijven van teksten*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
- Meestringa, T. & C. Ravesloot (2013). "Schrijven in de tweede fase". In: *Levende Talen Magazine*, 2013 (6), p. 6-9.
- Peterson, S.S. (2010). *Improving student writing. Using feedback as a teaching tool*. Ontario: The Literacy and Numeracy Secretariat.
- Rijlaarsdam, G., M. Braaksma, M. Couzijn, T. Janssen, M. Kieft & H. van den Bergh (2005). "Psychology and the teaching of writing in 8000 and some words". In: *British Journal of Educational Psychology, Monograph Series*, 3, p. 127-153.